

The goal of the work is the identification of main controversies in the legislation, which regulates governmental purchases, and law-enforcement practice, that could lead to cybercrime commitment in the sphere of governmental purchases.

Basic methodology of the research is composed from the general scientific and special methods of knowledge, thanks to which flaws of the law in the mechanism of governmental purchases were revealed, owing to what they become easily available for cybercrime commitment.

The data which testify to relevance and scientific novelty of the research consist in the difference between the published announcements about the purchase and the results of purchases; removal from open access of information about the number of the concluded contracts and their sum; dualism of the legal nature of the relations (civil, economic, organizational, administrative, criminal) which arise in connection with realization of governmental purchases, and collisions in the normative acts which regulate these relations.

Article field of application is civil, economic, administrative, criminal law enforcement. Practical importance of work correspond its employment by the officers of the Internal Affairs Bodies by economic crimes investigation.

The main result of the research is the conclusions regarding the improvement of the legislation in the sphere of governmental purchases consisting in the necessity of preparation of methodical developments for economic crimes investigation in the sphere of governmental purchases.

Keywords: cybercrime, electronic document, governmental purchases, competitive tender, contract of purchase.

УДК 351.745.7

А. В. Мовчан

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ОБМІНУ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ПІД ЧАС ВІЯВЛЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ

Досліджено проблеми взаємодії оперативних підрозділів та обміну оперативно-розшуковою інформацією під час виявлення та припинення злочинів. Запропоновано пріоритетні напрями розвитку взаємодії підрозділів під час при здійснення обміну оперативною інформацією на сучасному етапі.

Ключові слова: оперативно-розшукова інформація, оперативні підрозділи, взаємодія, координація, обмін інформацією, виявлення та припинення злочинів.

В умовах протидії організованій міжрегіональній злочинності, запобігання терористичним проявам особливої актуальності набувають питання взаємодії оперативних підрозділів з іншими підрозділами ОВС, правоохоронними органами України і міжнародними правоохоронними органами, державними установами та організаціями, недержавними установами і підприємствами, а також організації обміну оперативно-розшуковою інформацією.

Питання взаємодії та координації оперативних підрозділів відіграє важливу роль передусім у випадках, коли злочинність має різнобічний характер, глибоко законспірована, а їй протистоїть діяльність розгалуженої мережі правоохоронних органів, що потребує впорядкування, взаємозв'язку, узгодженості дій, відповідної підпорядкованості та маневру силами і засобами.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін «взаємодія» тлумачиться як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [1, с. 85].

Теоретичні аспекти взаємодії оперативних підрозділів, організації обміну оперативно-розшуковою інформацією розглядалися в наукових працях В. М. Аتماжитова, О. М. Бандурки, В. В. Бірюкова, І. О. Воронова, Д. В. Гребельського, Е. О. Дідоренка, О. Ф. Долженкова, В. П. Захарова, І. П. Козаченка, Я. Ю. Кондратьєва, А. Г. Лекаря, В. А. Лукашова, Є. Д. Лук'янчикова, В. Я. Мацюка, В. А. Некрасова, Д. Й. Никифорчука, А. С. Овчинського, С. С. Овчинського, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, В. Л. Регульського, Л. В. Родинюка, Н. Є. Філіпенка, А. Ю. Шумілова, Є. М. Яковця та інших вчених.

Провідні вчені у галузі ОРД взаємодію оперативних підрозділів визначають по-різному, зокрема:

– як спільні або погоджені за часом, місцем та метою дії двох і більше підрозділів (органів) щодо вирішення конкретних завдань боротьби зі злочинністю (А. Г. Лекарь) [2];

– як засновану на законі та підзаконних нормативних актах погоджену діяльність процесуального, оперативно-розшукового, адміністративного та організаційно-управлінського характеру з застосуванням найбільш доцільного об'єднання притаманних суб'єктам взаємодії сил, засобів і методів, що дозволяє досягнути високих результатів у розкритті злочинів і відшкодуванні матеріальних збитків (В. М. Аتماжитов) [3, с. 129];

– як своєрідну модель комплексного здійснення оперативно-розшукових та інших правоохоронних заходів з урахуванням відповідних умов оперативної ситуації (обстановки) (І. П. Козаченко, В. Л. Регульський) [4, с. 177];

– як засновану на законі та підзаконних нормативних актах погоджену за цілями, місцем і часом діяльність незалежних один від одного підрозділів чи окремих працівників щодо поєднання можливостей, сил, методів і засобів, які є у їх розпорядженні, для успішного проведення комплексу процесуальних, оперативно-розшукових, організаційно-технічних, профілактичних і інших заходів боротьби зі злочинністю (В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк, Н. Є. Філіпенко, Л. В. Родинюк) [3, с. 132].

При цьому Д. В. Гребельський зазначає, що взаємодіючі органи здійснюють управління в одній галузі державної діяльності (боротьбі зі злочинністю), що функціонує з однією загальною метою [5].

Водночас сучасний стан криміногенної ситуації в державі, досвід участі підрозділів МВС України в антитерористичній операції зумовлюють необхідність подальших досліджень цієї проблеми.

Метою статті є дослідження актуальних проблем взаємодії оперативних підрозділів між собою, з іншими підрозділами ОВС, а також з іншими правоохоронними органами та обміну оперативно-розшуковою інформацією під час виявлення та припинення злочинів.

Взаємодія поділяється на внутрішню і зовнішню. Внутрішня взаємодія передбачає тісну співпрацю з іншими підрозділами ОВС, зовнішня – взаємодію з державними органами, підприємствами, установами, іншими правоохоронними органами, населенням тощо.

Головну роль у внутрішній взаємодії відіграють оперативні підрозділи ОВС, оскільки саме вони отримують і передають один одному значну частину первинної оперативно-розшукової інформації.

Організація взаємодії в оперативних підрозділах апарату МВС України регламентується відповідними функціями цих підрозділів, а саме:

організація взаємодії з органами досудового слідства, підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, міліцією громадської безпеки, науково-дослідними установами системи МВС під час здійснення оперативно-службової діяльності, у тому числі за конкретними злочинами [6, п. 3.33; 7, п. 3.3; 8, п. 3.19];

організація взаємодії з підрозділами апарату МВС, ГУМВС, УМВС, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, установами, громадськими організаціями, а також правоохоронними органами зарубіжних країн і міжнародними організаціями у вирішенні питань боротьби зі злочинністю [6, п. 3.5; 7, п. 3.3; 9, п. 3.18].

Окремі напрями взаємодії оперативних підрозділів ОВС знайшли своє відображення у відомчих нормативних актах, зокрема в Інструкції про організацію взаємодії підрозділів оперативної служби зі слідчими та оперативно-розшуковими апаратами органів внутрішніх справ, Інструкції про порядок обміну інформацією між спецпідрозділами БОЗ МВС України тощо.

Слід підкреслити, що попередження, виявлення і припинення злочинів досягається шляхом поєднання зусиль усіх органів і підрозділів ОВС, забезпечення належного рівня їх взаємодії, відповідно до вимог законодавства отримання, збирання, накопичення та використання інформації про осіб, причетних до їх учинення, а також події і факти, які можуть сприяти попередженню та виявленню злочинів, що є невід'ємним завданням для всіх без винятку працівників ОВС.

Оперативні підрозділи забезпечують збирання, накопичення, систематизацію отриманої інформації та здійснюють її перевірку з метою встановлення осіб, причетних до вчинення злочинів, а також подій і фактів, які можуть сприяти їх розкриттю.

Утім, за результатами опитування, значну частину практичних працівників не задовольняє стан інформаційної взаємодії між

структурними підрозділами ОВС, що є свідченням низького рівня внутрішньої взаємодії. Зокрема, 34 % респондентів посилаються на складність отримання інформації, 18 % – на неоперативне виконання запитів.

Окрім взаємодії оперативних підрозділів між собою та з іншими підрозділами ОВС, успішній організації виявлення та припинення злочинів сприяє належна організація взаємодії з іншими правоохоронними органами, серед яких: прокуратура, СБУ, держприкордонслужба, податкові і митні органи, пенітенціарна служба тощо.

Дослідивши правові основи взаємодії вказаних підрозділів, ми дійшли висновку, що наразі зазначені питання регламентуються переважно спільними нормативно-правовими актами.

Зокрема, у зв'язку з набранням чинності КПК України, спільним наказом Генпрокуратури, МВС, СБУ, Адміністрації Держприкордонслужби, Мінфіна, Мін'юста від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 затверджено Інструкцію про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [10].

Важливим напрямом підвищення ефективності проведення оперативно-розшукових заходів є оптимізація взаємодії спеціальних підрозділів БОЗ із оперативними підрозділами ОВС та іншими правоохоронними органами.

Відповідно до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [11] спеціальні підрозділи БОЗ взаємодіють на безоплатній основі з інформаційно-довідковими службами Держстату, Генпрокуратури, Мін'юсту, Верховного Суду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, банківських, фінансових та інших органів і установ, а також одержують від них усю інформацію про реальні прояви організованої злочинної діяльності. Порядок збирання, накопичення, опрацювання і надання такої інформації регламентується положеннями про ці органи та установи, відповідними законодавчими актами.

Розділ 5 зазначеного Закону містить ряд важливих норм, які регламентують питання взаємодії спеціальних підрозділів БОЗ та інших державних органів. Підпункти 3–6 ст. 16 Закону визначають умови, за яких здійснюється обмін і передача оперативної інформації, документів і матеріалів, які стосуються боротьби з організованою злочинністю. Стаття 18 цього Закону встановлює обов'язки державних органів, що мають контрольні повноваження, здійснення яких може оптимізувати спільні зусилля відомств у сфері боротьби з організованою злочинністю.

У випадках, коли серед учасників злочинних угруповань є громадяни іноземних держав або суб'єкт злочину, учиненого на території України, перебуває за її межами, або є достовірні дані про виїзд

розшукуваних осіб за кордон, а також під час розшуку злочинців чи проведення інших оперативно-розшукових заходів виникає потреба звертатися за допомогою до міжнародних правоохоронних організацій, зокрема НЦБ Інтерполу в Україні.

Відповідно до ст. 5-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [12] та згідно з Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затвердженої наказом МВС, Генпрокуратури, СБУ, Держприкордонслужби, Держмитслужби, ДПА від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2 [13], Робочий апарат Укрбюро Інтерполу забезпечує співробітництво правоохоронних органів України та зарубіжних країн і надає можливості для обміну оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою та криміналістичною інформацією про підготовку і вчинення злочинів та причетних до них осіб, а також архівною та, в окремих випадках, процесуальною інформацією.

Слід зазначити, що взаємодія правоохоронних органів у сфері боротьби зі злочинністю здійснюється у відповідних формах, які передбачають:

- проведення спільного аналізу стану, структури злочинності, причин і умов, що сприяють діяльності організованих груп, прогнозування тенденцій поширення злочинності;

- обмін оперативною інформацією, що становить інтерес для боротьби зі злочинністю;

- розроблення й реалізацію спільних програм, планів у сфері боротьби зі злочинністю;

- створення робочих груп для підготовки законопроектів, пропозицій про зміни й доповнення до законодавства;

- проведення узгоджених оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів;

- підготовку й проведення спільних колегій, нарад, семінарів з питань удосконалення взаємодії правоохоронних органів;

- розроблення навчальних програм та проведення занять у системі професійної підготовки особового складу;

- удосконалення міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю;

- інформування громадськості про результати діяльності у сфері боротьби зі злочинністю [14].

Підготовка спільних заходів у сфері боротьби зі злочинністю передбачає, зокрема:

- здійснення оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, спрямованих на перевірку наявної інформації стосовно злочинних угруповань, документування їх протиправної діяльності, відпрацювання їх економічного підґрунтя та зв'язків;

- створення спільних оперативних груп для здійснення необхідних оперативно-розшукових заходів;

вивчення можливої тактики дій учасників злочинних угруповань та розроблення відповідних заходів протидії, насамперед організації безпеки особового складу, задіяного для участі у проведенні спеціальних операцій;

проведення спільних нарад, розроблення й уточнення планів спеціальних операцій;

проведення спільних рекогносцировок місцевості й об'єктів у районах імовірних дій, розстановку особового складу та забезпечення функціонування органів управління.

У разі потреби з метою планування й координації дій задіяних сил та засобів у районах проведення спільних заходів, зокрема антитерористичної операції, створюються спільні оперативні штаби.

Важливе значення для вдосконалення взаємодії правоохоронних органів України має створення єдиної інтегрованої інформаційно-аналітичної системи правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю. Поділяємо думку науковців і практиків, що формування такої системи дозволить зробити значний крок до усунення міжвідомчого та внутрівідомчого розмежування, підвищити ефективність розкриття та розслідування злочинів, особливо таких, що мають міжрегіональні та міжнародні ознаки, а також учинених організованими злочинними угрупованнями та терористичними організаціями [15]. Однією з найбільш перспективних систем у цьому контексті є геоінформаційна, яка становить собою ефективний інструментарій для аналізу взаємодії об'єктів та пов'язаних з ними подій у рамках визначених територіальних меж і часових інтервалів.

У зв'язку з цим зазначимо, що в Україні вже є приклади створення об'єднаних інформаційних систем, зокрема: щодо контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, які перетинають державний кордон; у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму.

На нашу думку, пріоритетними напрямками розвитку взаємодії оперативних підрозділів під час здійснення обміну оперативною інформацією на сучасному етапі є:

подальше вдосконалення нормативного регулювання питань взаємодії оперативних підрозділів;

створення єдиної інформаційно-аналітичної системи правоохоронних органів із питань боротьби зі злочинністю;

забезпечення оперативного доступу до інформаційних систем правоохоронних органів та надійного захисту інформації в АІПС;

удосконалення системи підготовки фахівців-аналітиків та фахівців у галузі боротьби з кіберзлочинністю;

спільне видання й обмін спеціальною науковою та навчально-методичною літературою;

узагальнення і впровадження позитивного досвіду спільної роботи.

Підсумовуючи викладене, визначимо взаємодію оперативних підрозділів під час виявлення та припинення злочинів як засновану на законах та підзаконних нормативних актах, погоджену за цілями, місцем і часом й належним чином організовану діяльність суб'єктів боротьби зі злочинністю щодо координації та поєднання сил, засобів і методів, які є у їх розпорядженні, з метою проведення комплексу процесуальних, оперативно-розшукових, пошукових, оперативно-технічних, профілактичних та інших заходів, спрямованих на виявлення та припинення злочинів.

Отже, проблеми взаємодії оперативних підрозділів під час виявлення та припинення злочинів потребують подальшого дослідження та наукового вивчення.

Список використаних джерел: 1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [упор. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с. 2. Лекарь А. Г. Предотвращение преступлений органами охраны общественного порядка : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Лекарь Антон Григорьевич. – М., 1967. – 308 с. 3. Оперативне розпізнавання : монографія / В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк, Н. Є. Філіпенко, Л. В. Родинюк. – Київ : КНТ, 2007. – 216 с. – (Проблеми оперативно-розшукової діяльності). 4. Козаченко І. П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності / І. П. Козаченко, В. Л. Регульський. – Львів : Львів. ін-т внутр. справ при Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 219 с. 5. Гребельский Д. В. Теоретические основы и организационно-правовые проблемы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел / Д. В. Гребельский. – М. : РИО Акад. МВД СССР, 1977. – 170 с. 6. Положення про Департамент карного розшуку Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 21 верес. 2012 р. № 818 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS400.html. 7. Положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 3 верес. 2012 р. № 769 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1588-12>. 8. Положення про Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України : затв. наказом МВС України від 1 берез. 2012 р. № 173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS369.html. 9. Положення про Управління боротьби з кіберзлочинністю Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказом МВС України від 30 жовт. 2012 р. № 988 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS416.html. 10. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генпрокуратури України, МВС України, СБУ, Адміністрації Держприкордонслужби України, Мінфіну України, Мін'юсту України від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GP12042.html. 11. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 35. – Ст. 358. 12. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради

України. – 1992. – № 22. – Ст. 303. **13.** Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів : наказ МВС України, Генпрокуратури України, СБУ, Держкомітету у справах охорони держкордону України, Держмитслужби України, ДПА України від 9 січ. 1997 р. № 3/1/2/5/2/2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0054-97>. **14.** Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю : наказ МВС України, Центр. упр. СБУ від 10 черв. 2011 р. № 317/235 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11>. **15.** Цимбалюк В. С. Правові аспекти створення єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю в Україні / В. С. Цимбалюк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – № 14. – С. 35–145.

Надійшла до редколегії 20.10.2014

Мовчан А. В. Актуальные проблемы взаимодействия оперативных подразделений и обмена оперативно-розыскной информацией при выявлении и пресечении преступлений

Исследованы проблемы взаимодействия оперативных подразделений и обмена оперативно-розыскной информации при выявлении и пресечении преступлений. Предложены приоритетные направления развития взаимодействия подразделений ОВД при осуществлении обмена оперативной информацией на современном этапе.

Ключевые слова: оперативно-розыскная информация, оперативные подразделения, взаимодействие, координация, обмен информацией, выявление и пресечение преступлений.

Movchan A. V. Actual problems of cooperation between operational units and of exchange of operational information within detection and suppression of crimes

Problems of cooperation and operational information exchange between operational units during detection and suppression of crimes are reviewed in the article.

It is underlined, that prevention, detection and suppression of crimes could be reached by joining up of efforts of all bodies of internal affairs and ensuring of appropriate level of their cooperation.

Successful organization of detection and suppression of crimes could be facilitated by appropriate cooperation with other law enforcement agencies, such as prosecutors' offices, Security Service, Border Guards, tax, customs and penitentiary authorities, etc.

Issues of cooperation with international law enforcement organizations, in particular NCB of Interpol in Ukraine, were also considered in the article.

Different forms of cooperation between law enforcement agencies and their joint actions in combating criminality were explored.

Priority directions were proposed for development of cooperation between operational units in operational information exchange at the current time.

It is stated in conclusions, that problem of cooperation between operational units during detection and suppression of crimes should be further explored and studied.

Keywords: operational information, operational units, cooperation, information exchange, detection and suppression of crimes.

УДК 343.137.5

О. М. Обушенко

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ДО НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОГО

Розглянуто окремі теоретичні питання щодо особливостей застосування до неповнолітнього підозрюваного запобіжних заходів у сучасних умовах становлення українського законодавства, що зумовлено соціально-психологічними характеристиками цих осіб і необхідністю забезпечити реалізацію їхніх прав і захист законних інтересів.

Ключові слова: неповнолітній, підозрюваний, особисте зобов'язання, застава, домашній арешт, тримання під вартою.

На сьогодні злочинність неповнолітніх є суспільною проблемою. Вона, як складова загальної злочинності, віддзеркалює тенденції розвитку на майбутнє і стан морального здоров'я суспільства. Тому питання створення відповідних форм кримінального провадження щодо неповнолітніх турбує фахівців не тільки в Україні, а й за її межами, а проблема злочинності неповнолітніх, проведення окремих процесуальних заходів з неповнолітніми, застосування до них запобіжних заходів є актуальною не лише для українського, а й для зарубіжного кримінального процесуального законодавства.

Кримінальний процесуальний кодекс України запровадив низку позитивних змін та нововведень у кримінальний процес щодо неповнолітніх, що неодмінно відображає факт розуміння державою того, що до неповнолітніх повинні застосовуватися спеціальні процедури, які відповідають їхньому віку, соціальному та загальному розвитку. Нові зміни передбачають, зокрема, підвищення гарантій конфіденційності у судових засіданнях за участю неповнолітніх, надання першочерговості розгляду їхніх справ, залучення законних представників неповнолітніх не тільки на стадії судового розгляду, але й на стадії досудового розслідування, закріплення обов'язку учасників кримінального провадження роз'яснювати суть процесуальних дій неповнолітньому, обмеження застосування до неповнолітніх запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою тощо [1].

Система запобіжних заходів, закріплена у КПК України, дозволяє слідчому судді, суду застосувати їх з урахуванням тяжкості злочину, в учиненні якого підозрюється особа, її віку, стану здоров'я, сімейного і матеріального стану, місця проживання та інших обставин,